

دانش خانواده

روان‌شناسی اسلامی

مؤلف: دکتر آملین محمودی
عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج

فرهنگ مانا

۱۳۹۳

سرشناسه: محمودی، آرمین؛ ۱۳۵۲
عنوان و نام پدیدآور: دانش خانواده بر پایه روان‌شناسی اسلامی / مؤلف: آرمین محمودی و دیگران
مشخصات نشر: سی‌سخت، فرهنگ مانا، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص

شابک: ۱۱۵۰۰۰ ریال: ۱-۶۴-۷۱۱۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: همسرگزینی -- جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: روابط زن و مرد -- جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: زناشویی -- راهنمایی و مشاوره

شماره: ۱۳۴۸

ه‌بندی: ۱۳۹۱ د ۲ ۳۵ م ۱۷/۲۳ BP

۲۹۷/۷۲۸

شماره ثبت: ۳۰۸۶۲۷۴

دانش خانواده بر پایه روان‌شناسی اسلامی

مؤلف: دکتر آرمین محمودی

ویراستار: فریماه محمودی

صفحه‌آرا: مینا صفری

طراح جلد: محمدرضا چشمه

شمارگان: ۱۲۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۳

لیتوگرافی: ماوراء

چاپ: زیتون سبز

شابک: ۱-۶۴-۷۱۱۸-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۱۱۵۰۰۰ ریال

آدرس: یاسوج، سی‌سخت، خیابان اصلی، کوچه مدرسه

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، بین ویلا و حافظ، خیابان پورموسی، کوچه پامشاد، پلاک ۲، واحد ۱

کدپستی: ۱۵۹۹۶۱۷۷۱۱ تلفن: ۲۱-۸۸۹۴۸۸۲۰ دورنگار: ۸۸۹۳۲۶۵۲

تقدیم به

روان‌ساز، مبارز، انقلاب‌ساز، ملاب اسلامی، امام راحل، امام خمینی (ره) که
سیره عملی آن امام عزیز، میراث جاویدانی برای جوانان ارزشمند
این مرز و بوم به یادگار انداخته است.
و همچنین تقدیم به پدر و مادر عزیزم که همواره دغدغه
تحصیلاتم را داشتند.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱۱
ارتباط.....	۱۶
ما را ما دوستانی داریم؟.....	۱۷
عناصر اساسی ارتباط.....	۲۱
ویژگیهای ارتباط.....	۲۱
ویژگیهای ارتباط.....	۲۲
ویژگیهای ارتباط.....	۲۲
کانال ارتباطی.....	۲۲
عوامل ارتباط.....	۲۳
گشودگی و ویژگیهای.....	۲۳
گشودگی و «پنجره جوهری».....	۲۳
همدلی.....	۲۵
مثبت گرایی.....	۲۵
حمایت گری.....	۲۵
تساوی.....	۲۶
گامهای اساسی در برقراری ارتباط مؤثر.....	۲۶
گام اول: گوش دادن.....	۲۶
گام دوم: صریح و صادق بودن.....	۲۷
گام سوم: همدلی و همدردی.....	۲۷
گام چهارم: حفظ آرامش و احترام به طرف مقابل.....	۲۹
گام پنجم: مخالفت نمودن به شیوه مناسب.....	۲۹
گام ششم: خودشناسی و افزایش آگاهی.....	۲۹
گام هفتم: شناسایی افکار تحریف شده.....	۲۹
نتایج کلی ارتباط.....	۳۳
ارتباط موفق و نا موفق.....	۳۳
بقای رابطه.....	۳۴
روابط آسیب زا.....	۳۶

۳۷.....	حریم روابط دختر و پسر از نگاه قرآن
۳۷.....	بررسی ارتباط کلامی زن و مرد از دیدگاه قرآن
۳۸.....	روابط دختر و پسر در اخلاق اسلامی
۵۳.....	پیامدهای منفی روابط نامشروع در بین جوانان
۵۸.....	ابط نا موفق زن و شوهر
۶۰.....	روابط دختران و پسران قبل از ازدواج از نگاه قرآن و روایات
۶۱.....	نکاتی که جوانان در ارتباط‌های قبل از ازدواج باید مورد توجه قرار دهند
۶۵.....	حد و حریم روابط دختر و پسر
۶۷.....	توسعه روابط دوستانه
۷۱.....	بررسی روابط دختر و پسر در بعد کمک کردن و یاری رساندن به یکدیگر
۷۲.....	آثار روانی و جسمی منظر قرآن
۷۴.....	الف - تمیز بدنی
۷۵.....	ب - زمان آمیزی
۷۸.....	ج - موجب آرامش
۸۰.....	د- لباس همسران
۸۳.....	ه - ثواب اخروی
۸۴.....	بعضی از احادیث در باره اثر روابط
۸۵.....	روابط ناپسند دختر و پسر در دانشگاه ناشی از چیست؟
۸۷.....	اقدامات سودمند در این مسئله
۸۷.....	الف) ارضای صحیح و مشروع این غریزه
۸۸.....	ب) تحکیم روابط خانوادگی و ایجاد فضای عاطفی مثبت بین والدین و فرزندان
۸۹.....	ج) خود کنترلی
۸۹.....	دلایل علاقه‌مندی دانشجویان دختر و پسر به همدیگر در دوران تحصیل
۸۹.....	رویارویی فراوان
۹۰.....	برخورد هم پایه
۹۱.....	برخورد خوشایند
۹۲.....	نزدیکی (مجاورت)
۹۲.....	تداعی با رویدادهای خوشایند
۹۳.....	مکمل داشتن
۱۰۱.....	فضیلت و اهمیت ازدواج در اسلام
۱۰۵.....	ازدواج چیست؟
۱۰۶.....	فلسفه ازدواج در اسلام

۱۰۸	فلسفه و هدف از ازدواج
۱۰۸	ضرورت‌های ایجاب کننده ازدواج
۱۰۹	الف - ضرورت‌های فردی
۱۰۹	ب - ضرورت‌های اجتماعی
۱۱۰	ج - ضرورت‌های مذهبی
۱۱۰	ازدواج در آینه آیات
۱۱۱	ازدواج در آینه روایات
۱۱۵	نهی اسلام از عزوبت و عدم ازدواج
۱۱۶	ایده ازدواج کیست
۱۱۶	الف - فواید ازدواج
۱۱۷	ب - فواید ازدواج
۱۱۹	ج - فواید ازدواج
۱۱۹	د - فواید دینی
۱۲۰	معیارهای گزینش همسر از دیدگاه اسلامی
۱۲۳	ملاک‌های مهم گزینش همسر
۱۲۷	شرایط و ویژگی‌های فردی
۱۲۷	معیارها و ملاک‌های ازدواج
۱۲۷	۱- ایمان و تقوی (کفو بودن)
۱۳۵	۲- اصالت و نجابت خانوادگی
۱۳۹	چگونه پیشنهاد ازدواج کنیم؟
۱۴۳	تاخیر در ازدواج
۱۴۴	نحوه تأثیرگذاری مغز زن و شوهر بر ازدواج
۱۴۴	مرحله اول: عشق
۱۴۵	مرحله دوم: دلسردی
۱۴۶	مرحله سوم: قدرت نمایی
۱۴۶	مرحله چهارم: بیداری
۱۴۸	مرحله پنجم: ازدواج مادام‌العمر
۱۴۸	چگونگی رشد صمیمیت و نزدیکی
۱۴۸	چگونه جدایی روان‌شناختی را حفظ کنیم؟
۱۵۱	عوارض خودداری از ازدواج
۱۵۲	مفهوم شناسی خانواده و ازدواج
۱۵۲	الف: تعریف خانواده

۱۵۶	ب: انواع خانواده:
۱۵۹	اول: نقش حیاتی ازدواج پایدار.....
۱۶۱	دوم: نقش هویت شغلی در ازدواج پایدار.....
۱۶۲	سوم: نقش عزت نفس در ازدواج پایدار.....
۱۶۳	ج: ویژگیهای خانواده.....
۱۶۵	شیوه‌های داد و ستد عاطفی.....
۱۷۳	اول: پایه‌های عقلانی برای زندگی.....
۱۷۴	دوم: حق سالاری در برابر مرد سالاری.....
۱۷۶	عوامل مؤثر بر اختلافات خانوادگی.....
۱۷۷	ب: عوامل روان شناختی.....
۱۸۰	ب: عوامل اجتماعی و فرهنگی.....
۱۸۱	ج: عوامل شخصیتی.....
۱۸۲	د: عوامل جسمانی و بیولوژیکی.....
۱۸۴	ه: عوامل دینی.....
۱۸۶	و: عوامل خانوادگی.....
۱۸۹	ایجاد ثبات در خانواده.....
۱۸۹	الف: انتخاب صحیح همسر.....
۱۹۱	ب: رفتارها و وظایف متقابل زن و مرد.....
۱۹۳	ج: عوامل استحکام پیوند زوجین.....
۱۹۹	د: رفتارهای فرا وظیفه زوجین در خانواده.....
۲۰۵	و: فرا گرفتن و به کار بستن احکام اسلامی در خانواده.....
۲۰۶	راههای پیش‌گیری از اختلافات خانوادگی.....
۲۰۷	الف: آگاهی از شرایط انتخاب همسر.....
۲۰۷	ب: آموزش زوجین.....
۲۰۹	ج: آموزش اعتقادات دینی.....
۲۱۱	د: رعایت حدود و مرزها در خانواده.....
۲۱۲	و: توجه به اصل مشورت و کسب توافق در خانواده.....
۲۱۲	نشانه‌های خانواده خوشبخت.....
۲۲۳	شادی در زندگی خانوادگی.....
۲۲۷	منابع و مأخذ.....

«شکفتار»

امروز، عنوان «دهکده جهانی» حکایت از آن دارد که ارتباطات و روابط میان افراد، بسیار آسان شده است و در عصر ارتباطات، گویی زمان ممکن فشرده شده و روابط به سهولت، انجام پذیر گشته است. پرسشی که از ذهن می‌پرسیم، پاسخی برای آنیم، مفهوم ارتباط و چگونگی برقراری آن با افراد میان کدام است در پاسخ به این پرسش، نحوه ارتباط در خانواده نیز روشن می‌شود. در روانشناسی، زمانی ارتباط میان فردی، مثبت ارزیابی می‌شود که بتواند به سلامتی روانی افراد کمک کند. بنابراین مشکلاتی که در این رابطه وجود می‌کند، به دلیل برآورده نشدن سلامت روانی افراد است. بر این اساس ضروری است مؤلفه‌های یک ارتباط مناسب را شناخت تا در برقراری آن به سلامت روانی دست یافت.

یکی از راههای معقول و پسندیده‌ای که می‌تواند سلامت روانی را تقویت کند، ازدواج و برجسته‌ای در تامین سلامت روانی افراد است. ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد. ازدواج و تشکیل خانواده، مهم‌ترین راه سلامت و امنیت جامعه است. هنگامی که مبانی خانواده مستحکم باشد و جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده بپردازند، انحطاط، سرگردانی، لغزش، تجاوز جنسی و شیوع بیماریهای خطرناک جنسی به طرز چشمگیری کاهش می‌یابد. براساس آمار سازمان بهداشت جهانی و پژوهش‌های کانونهای اصلاح و تربیت ایران، بیشتر افرادی که به نوعی به انحراف کشیده می‌شوند، از فضای گرم و عاطفی خانواده محروم بوده و آغوش

پدر و مادر را تجربه نکرده‌اند.^۱

هرگونه تغییر مثبت یا منفی در خانواده، در جامعه بزرگ انسانها نیز تأثیر مستقیم دارد. ثبات یا بی‌ثباتی خانواده مستقیماً بر جامعه تأثیر گذار است. در جوامعی که ارزشهای خانواده متزلزل می‌گردد بی‌شک ارزشهای اخلاقی عمومی نیز سقوط خواهد کرد.

ادل هارل کارشناس انستیتوی امور شهری در واشنگتن در این ارتباط خاطرنشان می‌کند حدود ۳۰ درصد از پرونده‌های قتل و تجاوز و دزدی و حملات خشونت‌آمیز مربوط به کسانی است که دارای خانواده‌های از هم پاشیده یا بی‌ثبات با پدر و مادر زندگی نمی‌کنند. به گفته هارل، نفوذ فرهنگ جنسی در بین جوانان که محصول خانواده‌های از هم پاشیده است از عوارض مهم افزایش جنایات در آمریکاست.^۲

تحقیقات در مراکز امور اصلاح و تربیت هم نمایانگر همین مسئله است. به هر حال، پدر و مادران می‌توانند به گونه‌ای که توفیق مهاجمان را در تأثیر گذاری بالا می‌برد و زنان حامی آسیب‌پذیر می‌نماید، ایجاد تزلزل در کانونهای خانواده است، چرا که در صورت تزلزل در کانون خانواده به‌عنوان مهمترین نهاد اجتماعی، تبدیل کل در نظام ارزشی و فرهنگی جامعه ایجاد می‌کند و گرنه این‌گونه القای شیوه رفتارهای ناهنجار و ستمهای روا شده بر زن به خاطر وجود نهاد خانواده و ازدواج قانونی و شرعی است. سعی بر این است که قداست و سلاله این نهاد ارزشمند شکسته می‌شود و عرضه تئوریهای ناهنجاری چون «ازدواج آزاد»، «جدا انگاری مناسبات جنسی از روابط خانوادگی و باروری و زایمان»، «خانواده‌های تک والدینی، معاشقه آزاد و... آفت دیگری است که خانواده‌های از هم پاشیده را تهدید می‌کند». پی‌آوردها و عوارض جبران ناپذیر فراوانی را برای جامعه بشری سبب

۱. محمدرضا، ۱۳۸۳.

۲. همان منبع.

شده است که مهمترین آنها ایجاد بحران روحی زنان بی‌عاقبت و عقبه، بی‌پناه و ویشتیان، غم زده و شکست خورده در حوزه عاطفی از عمده‌ترین معضلات این مسئله است. وجود همین بحران برای برخورد منفعلانه زنان در قبال فرهنگ غرب کفایت می‌نماید و همین موضوع موجب می‌شود که دشمن بیشترین موفقیت را در تغییر فرهنگ زنان به دست آورد و در چنین فضایی امکان هرگونه مقابله و رو در رویی با تهاجمات فرهنگی بر زنان از بین می‌رود.

همین جهت است که غرب برای ایجاد همسانی بین فرهنگ زنان جامعه اسلامی و فاسق خودشان، در پی دگرگونی در ساختار خانواده و سوق دادن آن به مشاغل عمومی و تضعیف نقش ویژه مادران در نهاد خانواده می‌باشد. عفت خانم سیمون دیووار نظریه پرداز فمینیسم، آنچه زن را در قید بندگی نگاه دارد، دو نهاد عمده ازدواج و مادری است! وی خانواده را به‌عنوان کنه‌ای از حیات اجتماعی و پرورش انسانهای سالم به شدت مورد حمله قرار داده و ازدواج را نوعی فحشای عمومی و عامل بدبختی زنان می‌داند.

فمینیست‌های رادیکال هم، نسخه جدایی زنان از مردان را برای رهایی زن از زیر سلطه مرد می‌پیشنهند و «نویه روح آزاد» را به‌عنوان مهمترین راهکار برای رهایی از بردگی ازدواج می‌دانند، چرا که این ازدواج نوعی همزیستی مشترک میان زن و مرد است و منای آن، هیچ مسئولیت حقوقی بر عهده طرفین نمی‌آید، بلکه فقط پاسخی به نیازهای جنسی، بدون در نظر گرفتن وجوه عاطفی آن است.

اما در اسلام، خانواده هسته اصلی جامعه است و محبوب‌ترین بنا در نزد خداوند، بنای خانواده است و ازدواج یکی از سنت‌های نبوی و جزء عوامل اصلی برای حفظ دین به حساب می‌آید که اعراض از آن،

مسلمانان را از صف پویندگان راه رسالت خارج می‌نماید.

آنچه که آسیب‌پذیری زن را در برابر تهاجمات بی‌امان دشمن افزایش می‌دهد، تزلزل خانواده و نادیده انگاشتن نقش این نهاد مهم اجتماعی و مهمتر از آن کم‌رنگ کردن نقش محوری مادر در کانون خانواده است، زنان را با واژه‌های بسیار دلبذیر و غرورآفرین، از کانونهای گرم خانواده به بهانه‌های گوناگون به بیرون از منازل می‌کشانند و ضمناً این که کانون خانواده را از حضور گرم و عاطفی مادران محروم می‌کنند، آرام‌فرهنگ خود را به آنها القاء می‌نمایند.

روزه دینی بیشترین تأکید بر شوهرداری، خانه‌داری و تدبیر منزل به عنوان اصل و مؤثر و مفید برای حفظ سلامت زن و اجتماع می‌باشد و تأکید شده است که محیطی سالم و امن فراهم شود تا زنان بتوانند ضمن ارتقای سطح علمی و فرهنگی خود و ایفای نقش اجتماعی، به مسئله مادری و همسرداری و اصل‌ترین نقش زن است بهتر پردازد و خانواده‌ها از وجود زنان سرشار از محبت و حکمت و عاطفه و محبت محروم نباشند.

خانواده یکی از نظامهای اولیه جامع بشری است که زن و شوهر و فرزندان در سایه‌سار این نهاد عزیز رشد کرده و به والایی و پیشرفت می‌رسند؛ زیرا که مناسب‌ترین نظام است برای تأمین نیازهای مادی و معنوی و روانی و بهترین بستر است برای تأمین امنیت و آرامش روانی. اعضای این نهاد ارزشمند نباید دچار خدشه شوند و استقامت لازم در همه شرایط حفظ شود؛ به همین منظور بیان عواملی که باعث تزلزل در خانواده می‌شود، الزامی و همچنین راههای مقابله و حتی پیشگیری از این عوامل نیز الزامی است؛ زیرا که در عصر حاضر نظام خانواده دچار مشکلات و چالشهای اساسی شده و تحولات اجتماعی، صنعتی و علمی، مشکلات متعددی برای خانواده در اکثر جوامع پدید آورده است.

اختلافات خانوادگی، طلاق، فرزندان بی‌سرپرست و بزه کاری

نوجوانان و جوانان، نشان‌دهنده مشکلات اساسی در خانواده‌هاست. سنت‌ها، اخلاقیات و روشهایی که به تقویت خانواده منجر می‌شود، بعضاً متزلزل شده است که همه این مشکلات نشان می‌دهد که خانواده‌ها نیازمند توصیه‌هایی در رابط با تقویت پایه‌های زندگی خود و حفظ استحکام آن می‌باشند که این مهم علاوه بر بیان عوامل مخرب خانواده‌ها راههای پیشگیری از این عوامل در سایه سار شناخت و عمل به احکام تعالی اسلام تحقق و دوام می‌یابد. اسلام عزیز با نگاهی ژرف و عمیق به تمام خانواده‌های رنج‌دیده و قدسی‌ترین حریم را برای زندگی زناشویی ترسیم کرده و آن را به منزله کلمه طیبیه‌ای قلمداد کرده که خیرات و برکات زیاده از آن تداوم کرده و پیرامون خود را تحت تأثیر قرار می‌دهد، پس اصل استحکام خانواده از نظر اسلام حاوی بهترین توصیه‌ها از سوی ماست اسلام است که ارائه می‌شود.

لذا کتاب حاضر به منظور نهاد شناخت بیشتر در بین جوانان در باب اهمیت ایجاد ارتباط سالم و معنوی سابق با ویژگیهای مورد تأکید در دین اسلام در جهت تشکیل نهاد خانواده، به نگارش در آمده، امید است که مجموعه حاضر در تأمین سلامت انسانی افراد مخاطبین مؤثر واقع گردد و زمینه ترغیب گروه هدف و جوانان را از سمت این مرزوبوم را برای گسترش روابط سالم و پایدار فراهم نماید و پاسبان از خوانندگان عزیز صادقانه استدعا می‌رود که با ارائه نقطه نظرات محبت‌آمیز، مؤلف را در اصلاح چاپهای بعدی یاری فرمایند.

با احترام

مؤلف

هر کس به روستا نیاز دارد، اما همه افراد نمی‌دانند چگونه دوستانی پیدا کنند و آنها را به دست تقاضاها و نیازها از سوی شغل و خانواده باعث می‌شود که بسیاری از مردم، انرژی کمتری برای آوردن یک فرد جدید به زندگی خود و پرورش ارتباطاتی که تاکنون داشته‌اند صرف کنند. به گفته چریل ریچی، «حتی تخصصی و مددکار اجتماعی در دانشگاه واشنگتن: پژوهشها نشان داده است مردمی که حمایت جدی از سوی دوستان یا خانواده ندارند، زندگی کمتری دارند و بیشتر از استرس رنج می‌برند. حمایت از جانب دوستان می‌تواند قدرت برقراری تغییرات مثبت در زندگی را برای مردم ایجاد کند. مثلاً دور ماندن از داروها (مواد مخدر) و یا بروز دادن ارتباطات خدش‌ناپذیر (بسیارگرانه). بعضی از مردم ممکن است یافتن دوست را کاری سخت بدانند زیرا آنها فاقد مهارت‌های مورد نیاز برای تعامل موثر با دیگران و ارتباط اجتماعی حمایت‌کننده هستند. انسانها با این مهارتها متولد نمی‌شوند. آنها نیاز به یادگیری این مهارتها دارند.^۱

دکتر ریچی اظهار می‌دارد: بیشتر از آنکه یک هدف وسیع مثل یافتن